

Position Paper Kick-off overleg veld over “Werken als zelfstandige” FNV

De FNV is uitgenodigd een position paper in te dienen ten behoeve van het kick-off overleg over ‘Werken als zelfstandige’ op donderdag 24 januari as. De FNV voldoet graag aan dit verzoek.

Onderwerp van overleg zijn de voorgenomen maatregelen uit het regeerakkoord Rutte III “Vertrouwen in de toekomst”, meer specifiek de paragraaf “werken als zelfstandige”. De vraag die voorligt is hoe van deze voorgestelde maatregelen een succes kan worden gemaakt, zowel met betrekking tot de uitwerking, de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid als de administratieve lasten.

De FNV kan zich vaak vinden in de doelstellingen die het kabinet zegt voor de arbeidsmarkt te hebben. Wij onderschrijven het streven van het kabinet naar bestendige arbeidsrelaties waarbij niet instituties en kosten bepalend zijn voor de vorm waarin arbeid wordt aangeboden, maar de aard van het werk. Helaas zullen de doelstellingen met de feitelijke voorstellen die in het regeerakkoord staan, meestal niet worden bereikt. Dat geldt ook voor de voorstellen aangaande zelfstandige arbeid.

Het kabinet beperkt zich tot een aanpak waarbij wordt geprobeerd het onderscheid tussen zelfstandigen en werknemers te verduidelijken. Dat gaat niet werken. In de eerste plaats omdat het gezond maken van de markt voor zelfstandige arbeid een integraal beleid vergt: arbeidsrecht, mededinging, sociale zekerheid en fiscaliteit. Een zuiver juridische aanpak heeft geen zin. In de tweede plaats omdat het arbeidsrechtelijke vraagstuk alleen maar wordt verschoven van het definiëren van een arbeidscontract naar het definiëren van een opdrachtgeversverklaring en later een ondernemersovereenkomst. Dat gaat niet meer duidelijkheid opleveren, tenzij het de bedoeling is de vrijwaring vooraf weer te introduceren. De wet DBA heeft vrijwaring vooraf met goede redenen afgeschaft. Dat moet zo blijven.

- Naar een gezonde arbeidsmarkt voor zelfstandige arbeid.

De FNV is van mening dat er een logische plaats is op de arbeidsmarkt voor vaste, flexibele en zelfstandige arbeid. Er is echter een ongezonde situatie rond zelfstandige arbeid ontstaan. Met veel zelfstandigen gaat het goed. Maar te veel zelfstandigen hebben een schijnopdrachtgever (de wijze waarop wordt gewerkt duidt op een arbeidsovereenkomst) en te veel zelfstandigen verdienen structureel te weinig en zijn onvoldoende beschermd tegen grote sociale risico's. Op delen van de arbeidsmarkt worden werknemers en zelfstandigen tegen elkaar uitgespeeld op een manier die ook het kabinet zegt niet te willen. Dit is veroorzaakt door bewust beleid.

Het onderscheid tussen zelfstandige en werknemer wordt al geruime tijd niet gehandhaafd en het verschil in arbeidskosten tussen vaste, flexibele en zelfstandige arbeid is groot.

De FNV wil naar een situatie waarin mensen kiezen voor zelfstandigheid omdat ze de vrijheid en het ondernemerschap ambiëren. De FNV wil naar een situatie waarin opdrachtgevers kiezen voor zelfstandige arbeid omdat ze specifieke vakkennis nodig hebben en niet omdat zelfstandige arbeid goedkoper is, risico's kunnen worden afgeschoven en werkenden tegen elkaar kunnen worden uitgespeeld.

- Het huidige arbeidsrecht volstaat

Het nieuwe kabinet stelt een drietal maatregelen voor in een poging meer duidelijkheid te geven over de kwalificatie van de arbeidsrelatie: een tarief om de onderkant van de arbeidsmarkt af te bakenen, een opt-out aan de bovenkant van de arbeidsmarkt en een opdrachtgeversverklaring voor de middengroep. Ook wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om het criterium gezagsverhouding te verduidelijken en een ondernemersovereenkomst te formuleren. Dit onderzoek valt buiten het bestek van deze verkenning. Het roept bij de FNV wel de vraag op in welke verhouding de voorgenomen maatregelen staan tot dit onderzoek.

Voor de FNV is het van belang dat niet aan het huidige arbeidsrecht wordt getornd. Het huidige arbeidsrecht biedt voldoende aanknopingspunten om te bepalen wanneer wel en wanneer niet sprake is van een arbeidsovereenkomst en wanneer dus wel of niet als zelfstandige kan worden gewerkt. Uit jurisprudentie volgt dat sprake is van een holistische benadering als het gaat om de vraag of er sprake is van een arbeidsovereenkomst. Er wordt gekeken naar het totaalbeeld. Voor de meeste werkenden is vooraf duidelijk aan te geven of er sprake is van een arbeidsovereenkomst of niet. Voor een klein deel is dat echter niet zo. Hoe groot dat deel precies is, ook wel aangeduid met het grijze gebied, is niet bekend. Opdrachtgevers zijn – meestal ten onrechte - na invoering van de Wet DBA huiverig geworden om zelfstandigen in te huren, ook wanneer duidelijk is dat er geen sprake is van een arbeidsovereenkomst.

De ontstane situatie is niet gebaat bij aanpassing van het arbeidsrecht. Aanpassing van het arbeidsrecht brengt risico's mee voor grote groepen werkenden. Wanneer behoefte is aan meer duidelijkheid, volstaat het systeem van modelcontracten, zeker als daarbij een paritaire sectorale benadering in acht worden genomen. De FNV heeft diverse modelovereenkomsten ter goedkeuring ingediend en in sectoren als bijvoorbeeld de bouw is inmiddels een goed werkend en dekkend stelsel van modelovereenkomsten waar alle partijen naar tevredenheid mee werken.

De Commissie Boot heeft voorstellen gedaan voor aanvullende indicaties in het fiscaal recht voor het al dan niet aannemen van een dienstbetrekking: de hoogte van het tarief, duur van de overeenkomst en het al dan niet verrichten van kernactiviteiten in organisatorisch verband. Die zijn niet geschikt om van toepassing op de hele arbeidsmarkt te verklaren. Wel om sectoraal afspraken te maken tussen vertegenwoordigers van werkgevers, opdrachtgevers, zelfstandigen en werknemers.

- Oprichtgeversverklaring dreigt VAR en vrijwaring vooraf terug te brengen

De hoofddoelstellingen van de Wet DBA, herstel van de balans in verantwoordelijkheid tussen opdrachtnemer en opdrachtgever en handhaving op schijnzelfstandigheid weer mogelijk maken, werden breed onderschreven. De VAR met vrijwarijende werking werd met de Wet DBA afgeschaft.

Om opdrachtgever en opdrachtnemer meer zekerheid te geven, werd de zogenaamde modelovereenkomst bedacht. Vrijwaring vooraf bood de modelovereenkomst niet en dat was ook uitdrukkelijk zo bedoeld.

De holistische benadering om te bepalen of er sprake is van een arbeidsovereenkomst kenmerkt ook de wijze waarop fiscaalrechtelijk bepaald wordt of er sprake is van zelfstandig ondernemerschap. Invoering van een aparte ondernemersovereenkomst is daarmee ook een onbegaanbare weg. Het creëert bovendien een formele praktijk net als in de VAR-tijd die los staat van de materiële praktijk. Dit bezwaar geldt ook voor invoering van de opdrachtgeversverklaring via de webmodule. Met de opdrachtgeversverklaring keert dit kabinet terug naar dezelfde problematiek die ontstond ten tijde van de VAR en die er voor zorgde dat de BGL (beschikking geen loonheffing, webmodule in te vullen door de zelfstandige) niet is ingevoerd. Vrijwaring legt wederom alle verantwoordelijkheden bij de zelfstandige. Voor de Belastingdienst is uitvoering van deze variant problematisch en deze variant leidt tot een terugkeer naar de situatie voor de Wet DBA. Het stelsel van modelovereenkomsten is inmiddels een voor de Belastingdienst goed werkbare en controleerbare methodiek.

- Minimumtarief veel te laag.

FNV vindt het een mooie stap dat het kabinet heeft gekozen voor een minimumtarief. Daarvoor pleit de FNV al veel langer. Een laag tarief biedt een zeer sterk rechtsvermoeden dat sprake is van een arbeidsovereenkomst. Het minimumtarief is echter veel te laag en lost de huidige problemen van zelfstandigen aan de onderkant van de arbeidsmarkt niet op.

Daarnaast blijft het mogelijk om kortdurend tegen een tarief lager dan het minimumtarief kortlopende opdrachten uit te voeren die niet tot de kernactiviteit van het bedrijf horen. Dat biedt weer een opening om onder het minimumtarief uit te komen.

Het effect van één tarief om de hele onderkant van de arbeidsmarkt af te bakenen, is sectoraal beperkt. Ook kan het negatieve effecten hebben voor diegenen aan de onderkant van de arbeidsmarkt die nu nog op basis van een arbeidsovereenkomst werken en sociale zekerheid en arbeidsrechtelijke bescherming genieten. FNV pleit daarom voor de mogelijkheid om sectoraal, daar waar zelfstandigen daar behoefte aan hebben, afspraken te kunnen en mogen maken over tarieven voor zelfstandigen, bijvoorbeeld door te bepalen dat beneden een bepaald tarief altijd sprake is van een arbeidsovereenkomst (spiegelbepaling).

- Opt-out tast de solidariteit aan

De mogelijkheid om boven een bepaald tarief te kunnen kiezen voor een opt-out voor de loonbelasting en werknemersverzekeringen, is ten principale onacceptabel. Het gaat niet aan uitgerekend mensen met een hoger inkomen te laten kiezen of zij zich aan de solidariteit van de werknemersverzekeringen willen onttrekken. De kans is ook groot dat vooral mensen die een hoger risico vertegenwoordigen, ervoor zullen kiezen als werknemer te blijven werken. Helaas heeft het kabinet er niet voor gekozen het vraagstuk van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen afdoende voor alle werkenden op te lossen. Bij gebrek aan een collectieve oplossing voor alle werkenden doet een opt-out uit werknemersverzekeringen afbreuk aan de ambitie van het kabinet om de verzekeringsgraad voor arbeidsongeschiktheid te verhogen.